

Olsztyn, 7 lutego 2025 r.

dr hab. Joanna Ostrouch-Kamińska, prof. UWM
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

**Recenzja dorobku Pani dr Ewy Krause
w związku z postępowaniem o nadanie stopnia naukowego
doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika
(na podstawie Uchwały Rady Dziedziny Nauk Społecznych
Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)**

1. Sylwetka naukowo-zawodowa Habilitantki

Pani dr Ewa Krause uzyskała tytuł magistra pedagogiki w zakresie pedagogiki pracy i andragogiki w 2004 roku na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego na podstawie pracy magisterskiej pt. *Aspiracje życiowe studentów*. Wcześniej, w roku 2002 obroniła pracę licencjacką w tej samej jednostce pt. *Aspiracje zawodowe młodzieży*. Jak podaje Habilitantka w swoim autoreferacie, oba dyplomy uzyskała z wynikiem bardzo dobrym, ale nie poddaje, pod którym kierunkiem przygotowała te prace. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki uzyskała 13 grudnia 2011 roku na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy na podstawie rozprawy pt. *Planowanie kariery zawodowej przez studentów w kontekście integracji Europejskiej*. Praca została przygotowana pod kierunkiem dr hab. Ewy Kubiak-Szyborskiej, prof. nadzw. i obroniona z wyróżnieniem. Recenzentami w przewodzie doktorskim byli dr hab. Joanna Michalak, prof. nadzw. oraz dr hab. Ryszard Gerlach, prof. nadzw.

Po ukończeniu studiów magisterskich przez dwa lata Pani dr Ewa Krause współpracowała w formie umowy cywilno-prawnej z Zakładem Teorii Wychowania i Deontologii Nauczycielskiej oraz z Zakładem Pedagogiki Pracy i Andragogiki Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, prowadząc zajęcia dydaktyczne, by w październiku 2006 roku na stałe związać się z tą pierwszą jednostką – najpierw w roli asystentki, a od października 2012 roku – adiunkt naukowo-dydaktycznej. Obecnie, od października 2019 roku, pracuje na stanowisku adiunkta badawczo-dydaktycznego w Katedrze Pedagogiki Pracy i Andragogiki na Wydziale Pedagogiki UKW w Bydgoszczy.

2. Ocena głównego osiągnięcia naukowego Habilitantki – monografii zatytułowanej „Kariera naukowa a macierzyństwo. Sytuacja naukowczyń w Polsce” (Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2023, ss. 837)

Pani dr Ewa Krause we wniosku skierowanym do Rady Doskonałości Naukowej z dnia 11.10.2024 r. jako główne osiągnięcie naukowe wskazała monografię zatytułowaną *Kariera naukowa a macierzyństwo. Sytuacja naukowczyń w Polsce*, opublikowaną przez wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w roku 2023 (ISBN 978-83-8018-626-2). Recenzentkami monografii były prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska oraz prof. Renata Siemieńska. Jest ona poświęcona problematyce rozwoju naukowego i kariery profesjonalnej kobiet w polskich uczelniach, głównie publicznych, co wynika z konstrukcji próby badawczej, oraz macierzyństwa – realizowanego bądź opinii na jego temat, które wyznaczają konteksty brzegowe obszaru łączenia tych dwóch ról: naukowczyni i matki, wraz z innymi rolami społecznymi kobiet (żony/partnerki, córki czy przyjaciółki w tle). Jest to więc studium o interdyscyplinarnym charakterze, w którym Autorka integruje wiedzę z zakresu różnych nauk społecznych i subdyscyplin pedagogicznych, przede wszystkim zaś socjologii pracy, socjologii edukacji, socjologii rodziny czy pedagogiki pracy, pedagogiki społecznej pedagogiki szkoły wyższej, uzupełniając dotychczasowy dorobek z tego obszaru autorstwa m.in. A. Gromkowskiej-Melosik, R. Siemieńskiej, A. Domaradzkiej, M. Pryszmont-Ciesielskiej, D. Zaworskiej-Nikoniuk.

Monografia autorstwa Pani dr Ewy Krause liczy 837 stron, ma rozbudowaną strukturę i składa się z dwóch głównych części poświęconych kolejno:

- przeglądowi wybranych koncepcji stanowiących teoretyczne tło prowadzonych analiz – trzy rozdziały poświęcone kolejno problematyce:
 - kariery zawodowej i naukowej kobiet, w tym czynników ograniczających kariery kobiet,
 - problematyce macierzyństwa, a zwłaszcza społecznego wymiaru roli matki, dylematów i obaw kobiet związanych z macierzyństwem, motywów wchodzenia w rolę matki, a także zjawiska odroczonego macierzyństwa i bezdzietności,
 - łączenia ról naukowczyni i matki, specyfiki tego wyzwania/zadania, obszarów napięć i konfliktu ról oraz w obrębie roli, prezentując rozwiązania wspierające łączenie tych ról oraz rozwój naukowych karier kobiet.

- analizom wyników przeprowadzonych badań. W tej części wydzielono pięć rozdziałów poświęconych kolejno:
 - rekonstrukcji metodologicznych podstaw badań własnych, w tym przedstawieniu przyjętego paradygmatu badawczego, celu, przedmiotu badań i problemów badawczych, metody i techniki badawczej, doboru próby i jej charakterystyki oraz organizacji badań,
 - postrzeganiu i realizacji kariery naukowej przez respondentki, w tym m.in. motywom wyboru zawodu, reprezentowanym uczelniom, uzyskanym tytułom i stopniom naukowym, pełnionym funkcjom i zajmowanym stanowiskom oraz ocenie własnej kariery naukowej,
 - definiowaniu roli matki i motywom jej podjęcia lub rezygnacji z niej, dylematom i obawom związanym z macierzyństwem czy jego ocenie,
 - opiniom dotyczącym łączenia kariery naukowej i macierzyństwa, w tym wzajemności oddziaływań tych obszarów, wymiarom konfliktu ról, czynnikom wspomagającym i spowalniającym rozwój kariery naukowej matek oraz oczekiwaniom badanych w zakresie realizacji kariery naukowej kobiet i rozwiązań wspierających łączenie obu ról,
 - wnioskom z przeprowadzonych badań w obszarze realizacji roli zawodowej, rodzinnej i ich łączenia, a także rekomendacjom dla uczelni w zakresie wspierania kobiet w realizacji kariery naukowej (w ogóle) oraz łączeniu ról.

Całość opatrzoneo wprowadzeniem i zakończeniem oraz bibliografią, która wraz z aneksami i streszczeniem w języku angielskim liczy ponad siedemdziesiąt stron. W aneksach załączono zaproszenie do udziału w badaniach skierowane do respondentek, narzędzie badawcze – kwestionariusz ankiety i tabelę zawierającą krótką charakterystykę badanych kobiet.

Konstrukcja monografii autorstwa Pani dr Ewy Krause jest typowa dla prac empirycznych; jest przejrzysta i spójna, z zachowaną logiką wywodu. Habilitantka wykazała się rzetelnością pisarską, właściwie konstruując odwołania. Tę rzetelność widać również w przywoływaniu własnych publikacji przez Autorkę, które w znaczącym stopniu zostały wykorzystane w pierwszej części książki. Choć gdyby fragmentów tekstów wcześniej przez Habilitantkę opublikowanych nie powielano w monografii w takiej ilości, to narracja Autorki byłaby bardziej zwarta, a książka mniej obszerna.

Monografia ma charakter interdyscyplinarny, co można zauważyć zarówno w odniesieniu do przywoływanych argumentów na rzecz poparcia stawianych tez, jak i w doborze literatury. Ta ostatnia jest adekwatna do podjętej problematyki, zarówno polska, jak i

zagraniczna. Język monografii jest poprawny i komunikatywny, choć nie można nie zauważyć, iż zdarzają się w nim uproszczenia, niedopowiedzenia czy kolokwializmy, np. wtedy, gdy Autorka skrótowo przy określaniu stopni i tytułów naukowych respondentek, ale nie przed ich imieniem tylko w nazwie grupy zawodowej: „odnosi się to do większości mgr”, lub „najmniej negatywnie oceniają się prof.” (s. 373 i in.), zamiast np. „najmniej negatywnie oceniają się respondentki z tytułem profesora” lub „profesorki”. Albo gdy pojawiają się braki w tytułach nagłówków tabel, np. w tabeli nr 66: „samoocena współpracy naukowej w ramach międzynarodowych” (s. 373), czy braki cytowanych publikacji w spisie bibliografii (np. s. 183).

W monografii można wyodrębnić trzy części: teoretyczne podstawy badań własnych, ich założenia metodologiczne oraz perspektywę analizy i interpretacji danych empirycznych. Przejdę do omówienia i oceny poszczególnych, wyróżnionych przeze mnie elementów rozprawy.

Badania własne: podstawy i konteksty teoretyczne

Habilitantka swoje rozważania umieszcza w dwóch wiodących kontekstach. Pierwszy kontekst został wyznaczony kategorią „zmiany” w rozumieniu P. Sztompki, której konsekwencje na początku XXI wieku są dostrzegalne w badanej przez Autorkę grupie – zaangażowanych zawodowo kobiet, będących w procesie nieustannego rozwoju związanego z akademicką karierą. Zmiana ta odnosi się zarówno do kontekstu życia codziennego (wymiar indywidualny), jak i do transformacji ustrojowej oraz przełomu kulturowego w Polsce (wymiar społeczno-kulturowy). Obejmuje dynamiczne przeobrażenia gospodarcze, polityczne, społeczne i kulturowe, które dotyczą polskie społeczeństwo, a przede wszystkim wiąże się z przekształceniami społecznych wzorców ról kobiet (i mężczyzn w tle). Konsekwencje tej zmiany to uwikłanie kobiet w często sprzeczne ze sobą sposoby myślenia o tym, kim jest/powinna być współczesna kobieta, a wynikające ze zderzenia tradycyjnych (stereotypowych) wzorców kobiecości z tymi (po)nowoczesnymi, współistniejącymi w obecnej kulturze. Widać to wyraźnie, gdy zestawimy dwie często realizowane współcześnie role kobiet – matki i kobiety aktywnej zawodowo. Kobieta odnosząca sukcesy zawodowe bywa negatywnie oceniana jako matka, gdyż powszechnie sądzi się, że dzieje się to kosztem rodziny, a przede wszystkim dzieci. Od lat w Polsce utrzymuje się tendencja, zgodnie z którą im starsze jest dziecko tym można się spodziewać większej społecznej akceptacji zaangażowania matki w pracę zawodową. Wraz z obniżającym się wiekiem dziecka spada również poziom tej akceptacji. Społecznie stygmatyzowane natomiast są kobiety, które nie mogą/nie chcą rodzić dzieci, stając się wykluczone ze świata innych kobiet – matek. Z drugiej strony, poświęcenie

się tylko macierzyństwu i rodzinie doprowadza do sytuacji samowykluczania kobiet ze sfery zawodowej. Opinia społeczna wciąż wywiera nacisk na kobiety w kierunku perfekcyjnego wypełniania roli przypisanej - matki, stąd kobieta albo zaniedbuje rolę wybraną, czyli zawodową, albo staje przed koniecznością rozwiązania wciąż aktualnego dylematu: jak połączyć pracę z życiem rodzinnym. I ten dylemat próbuje rozstrzygnąć Habilitantka w swojej monografii odnosząc się do grupy kobiet – naukowiec.

W moim odczytaniu drugi kontekst rozważań Autorki związany jest z funkcjonowaniem instytucji szkolnictwa wyższego i ich przeobrażeń, wpisanych w przeobrażenia rynku pracy, który, jak by się mogło wydawać, otwiera możliwości nieskrępowanego awansu w ramach drabiny społecznej, co spowoduje, że uprzedzenia i nierówności zostają zastąpione przez umiejętności, odpowiedzialność, jednostkowy wysiłek i wykształcenie. Rzadko jednak taka sytuacja ma miejsce, bowiem rynek pracy jest z jednej strony mechanizmem wymiany i alokacji, z drugiej zaś - jest także szczególną instytucją społeczną, stanowiącą część złożonej sieci współzależnych instytucji, obejmującej, oprócz rynku, państwo i społeczeństwo. Może zatem, jak inne instytucje społeczne, (re)produkować i utrzymywać nierówności społeczne istniejące w innych wymiarach życia społecznego. I to o równe traktowanie kobiet realizujących kariery zawodowe w uczelniach wyższych dopomina się Habilitantka w swojej monografii, konstruując postulaty zmiany środowiska pracy uczelni w kierunku bardziej przyjaznego naukowczyniom.

Oba te konteksty wyznaczają pole, w którym porusza się Autorka we wszystkich rozdziałach książki. W pierwszych z nich dominuje przekonanie, iż oto w ponowoczesności wciąż mamy do czynienia z realizacją przez kobiety narzuconych kulturowo zadań (s. 18 i nast.), a codzienność jest na tyle opresyjna, że godzenie ról rodzinnych i zawodowych odbywa się ich zbyt dużym kosztem. Trudno się z Habilitantką nie zgodzić, choć ta zauważalna nierówność w sposobie narracji czyni ją nazbyt jednostronną i w efekcie nieco uprzedmiotawia współczesne kobiety. One bowiem, na skutek dokonywanych wyborów, edukacyjnych i zawodowych, jak nigdy wcześniej mają możliwości realizowania własnej ścieżki biograficznej zgodnie z własnymi wyobrażeniami, a nie potrzebami dominującej kultury czy struktury. Inną sprawą są ograniczenia wpisane w funkcjonowanie rynku pracy, jak np. szklany sufit, ale warto byłoby zauważyć w swoich analizach również zwrot, który dokonuje się we współczesnej kulturze, mający odzwierciedlenie w wielu pozytywnych wzorcach godzenia ról kobiet. Pojawiają się one m.in. również dlatego, iż mężczyźni, z którymi kobiety współrealizują np. role rodzicielskie, również uczestniczą w procesach zmiany kulturowej, a są oni w monografii Pani dr Ewy Krause wielkimi nieobecnyimi. W moim przekonaniu nie da się analizować ról

macierzyńskich bez zarysowania kontekstu przemian dokonujących się w rolach ojcowskich czy partnerskich. Przecież macierzyństwo i konieczność godzenia ról domowych z zawodowymi nie jest tylko sprawą kobiet. A takie przekonanie wydaje się dominować w pierwszych rozdziałach książki (s. 19 i nast.). Winy za taką sytuację Habilitantka upatruje w przede wszystkim w braku polityki wspierającej badaczki w realizacji ich kariery oraz godzenia ról, a więc w obszarze mechanizmów rynku pracy, znacznie mniej uwagi poświęcając konieczności edukacyjnego przewyciężania stereotypowych definicji ról rodzinnych czy potrzebie wychowywania do partnerstwa.

To właśnie ten drugi kontekst analiz wspomniany przeze mnie wcześniej dominuje w pierwszej części monografii Pani dr Ewy Krause. Ujawnia się on np. w tych fragmentach, w których Autorka wyodrębnia przyczyny nierówności, podkreślając ich dwie główne grupy: zewnętrzne, związane z pracodawcami i mechanizmami rynku pracy oraz wewnętrzne, tkwiące w samych kobietach. Znacznie mniej uwagi poświęca trzeciej grupie przyczyn, jaką są stereotypy tkwiące w kulturze i w społeczeństwie dotyczące definicji i ról kobiet i mężczyzn, w tym ról zawodowych (s. 69). Ma to swoje konsekwencje w dalszych częściach książki, gdy mowa o różnych sposobach wspierania kobiet na rynku pracy – szczegółowo konstruowane są propozycje zmian w instytucjach rynku pracy (w tym przypadku uczelniach wyższych), co uważam za duży walor monografii Autorki, lecz jednocześnie marginalnie traktowany jest wątek edukacji jako w moim przekonaniu ważnego generatora zmiany społecznej; edukacji krytycznej, budzącej świadomość społeczną w zakresie nierówności płci, ale także edukacji do partnerstwa, do łączenia ról kobiet i mężczyzn. W tym konieczności wychowywania chłopców i edukacji mężczyzn do postaw opiekuńczych oraz godzenia ról rodzinnych i zawodowych.

Dopiero w końcowych fragmentach części teoretycznej Pani dr Ewa Krause poświęca nieco więcej uwagi kulturowej przestrzeni funkcjonowania kobiet-naukowczyń, odnoszącej się do zawartych w niej definicji postaw, ról społecznych związanych z płcią czy ich podziału w rodzinie jako tej płaszczyźnie, w której największą rolę odgrywa edukacja. Bo to właśnie działania w obszarze edukacji, inicjujące również samorozwój kobiet (i mężczyzn) mogą przyczynić się do łagodzenia napięć i konfliktów powstających na tle życia zawodowego i rodzinnego (s. 206; 230). Choć wśród ujętych w 9 punktach rodzajach aktywności i dobrych praktykach, które mogłyby wspierać naukowe kariery kobiet i matek-naukowczyń (s. 230 i nast.) znowu ten wątek jest zmarginalizowany i sprowadzony do lakonicznego stwierdzenia o promowaniu „partnerskiego modelu podziału obowiązków rodzinnych” (s. 245). To co jest natomiast bardzo dobrze zrekonstruowane, to różne rozwiązania modyfikujące środowisko pracy, takie jak zmiany tempa kariery dla rodziców małych dzieci, uelastycznienie czasu pracy

i jej organizacji, wsparcie instytucjonalne w miejscu pracy i in., które wpływają na tworzenie bardziej przyjaznego młodym rodzicom środowiska pracy.

Procedura badawcza

Opis założeń metodologicznych badań własnych Pani dr Ewa Krause przedstawia zaledwie na 27 stronach, co znacząco zaburza proporcje w konstrukcji struktury monografii, przypomnę, liczącej 837 stron. Oczywiście rzecz nie w tym, ile stron liczy rozdział, ale co w nim jest zawarte. Jednakże czytelnicy apetyt budzi się, gdy widzimy obszerność pierwszej i trzeciej części monografii, i pozostajemy w niedosyć po lekturze części środkowej. I to nie ze względu na liczbę stron.

Celem podjętych badań Habilitantka uczyniła „rozpoznanie, opis i analizę teoretycznych aspektów dotyczących kariery zawodowej i naukowej kobiet oraz ich życia rodzinnego ze szczególnym uwzględnieniem roli macierzyńskiej” (s. 265), a także „empiryczne ustalenia związane z postrzeganiem kariery naukowej i macierzyństwa oraz ich realizacji przez naukowczynie zatrudnione w uczelniach akademickich w Polsce” (Ibidem). Wyodrębniła również dwa cele praktyczno-wdrożeniowe, związane z zainicjowaniem debaty na temat sytuacji naukowczyń-matek w Polsce i dostarczeniem do niej argumentów, a także wskazaniem „możliwych rozwiązań wspierających łączenie i godzenie kariery naukowej z macierzyństwem ze strony uczelni” (Ibidem). Przedmiotem badań Autorka uczyniła „kariery naukową i macierzyństwo badaczek zatrudnionych w uczelniach akademickich w Polsce” (Ibidem). Przy tak sformułowanym przedmiocie badań od razu pojawia się pytanie o konstrukcję próby badawczej i zasadność włączenia do niej naukowczyń, które matkami nie są. A z taką sytuacją mamy do czynienia w projekcie badawczym Pani dr Ewy Krause. Gdyby w przedmiocie badań uwzględniono *poglądy* badaczek zatrudnionych w uczelniach akademickich w Polsce na temat kariery naukowej i macierzyństwa, co jest zawarte w zacytowanym drugim celu teoretyczno-poznawczym, wtedy tej wątpliwości by nie było.

Do tak sformułowanych celów Autorka skonstruowała trzy problemy badawcze, bez dzielenia ich na główne i szczegółowe: „1. Jak naukowczynie, zatrudnione w uczelniach akademickich w Polsce, postrzegają i realizują karierę naukową? 2. Jak naukowczynie (...) postrzegają macierzyństwo i realizują/pełnią rolę matki? 3. Jak naukowczynie (...) łączą życie zawodowe (w zakresie kariery naukowej) i rodzinne (w zakresie roli macierzyńskiej)?” (s. 265-266). Konstrukcja dwóch ostatnich problemów badawczych sugeruje, iż badane są m.in. sposoby realizowania roli matki przez naukowczynie oraz łączenia przez nie ról zawodowych i prywatnych. W rzeczywistości badano jednak *poglądy* naukowczyń, stąd obecność wśród

respondentek również kobiet, które matkami nie są. Przeprowadzone badania nie dotyczyły analizy realizowanych praktyk, a *opinii* respondentek na ten temat. Co uzasadnia wybór metody – sondażu diagnostycznego, i techniki – ankiety, ale kłóci się z konstrukcją przedmiotu i dwóch problemów badawczych.

Do sformułowanych przez siebie problemów badawczych Habilitantka nie sformułowała hipotez ze względu na „diagnostyczno-eksploracyjny charakter badań własnych” (s. 266), ale określiła kilkadziesiąt zmiennych odnoszących się do postawionych pytań badawczych (s. 266-268). Baniami objęto 453 kobiety zatrudnione na stanowiskach naukowo/badawczo-dydaktycznych w polskich uczelniach akademickich, stosując losowo-kwotowy dobór próby, zachowując odpowiednią reprezentację respondentek z poszczególnymi stopniami i tytułami naukowymi. Uzyskane w ankiecie internetowej dane poddano analizie z zastosowaniem programu Statistica.

Opis metodologicznych założeń przeprowadzonych przez Panią dr Ewę Krause badań rodzi wiele pytań. Już na jego początku, gdy Autorka zapowiada przedstawienie przyjętego paradygmatu badawczego, dokonuje zwięzłej charakterystyki dwóch paradygmatów: normatywnego i interpretacyjnego (s. 257 i nast.), by dużo większą uwagę poświęcić różnym ujęciom roli społecznej, po czym w jego zakończeniu wrócić do problematyki paradygmatów i zadeklarować osadzenie własnych badań w paradygmacie normatywnym (s. 264). Wybór ten jest oczywiście zasadny. Ale w dalszej części Autorka stwierdza, iż „podejście interpretatywne również jest potrzebne” (Ibidem), a w badaniach z zakresu problematyki kobiecej za zasadne uważa się wykorzystanie zarówno modelu pozytywistycznego, jak i antypozytywistycznego. I to właśnie w tym drugim modelu Habilitantka osadza swoje analizy odpowiedzi respondentek na pytania otwarte zawarte w kwestionariuszu.

Tu pozwolę sobie nie zgodzić się z Panią dr Ewą Krause. W moim przekonaniu Habilitantka osadziła swoje badania w paradygmacie pozytywistycznym i nie stanowią one modelu mieszanego. Mają one zdecydowanie charakter ilościowy, co zresztą sama Autorka deklaruje na s. 264 rozprawy. Po przeczytaniu opisu założeń metodologicznych badań własnych, a także empirycznej części pracy, w żaden sposób nie znajduję tutaj podejścia interpretatywnego. Nawet jeśli Habilitantka deklaruje, iż „materiał badawczy wzbogacono indywidualnymi konwersacjami, w tym mailowymi i telefonicznymi. Badane kobiety chętnie dzieliły się swoimi refleksjami i spostrzeżeniami” (s. 269), to trudno uznać to za integrację jakościowego podejścia badawczego. W metodzie sondażu diagnostycznego można również przy analizie odpowiedzi na pytania otwarte zastosować np. jakościową analizę treści i nie należy tego od razu nazywać „stosowaniem modelu antypozytywistycznego”, czy deklarować

przeprowadzenie badań ilościowych uzupełnionych podejściem jakościowym (s. 268). Konstruowanie bowiem badań jakościowych wymaga zaplanowania i przeprowadzenia całej procedury badawczej zgodnie z założeniami tego modelu, w tym sposobów analizy zgromadzonego materiału. A z tym z pewnością nie mamy do czynienia w opiniowanej monografii.

O poznawczej wartości projektowanego procesu badawczego świadczy solidne, ale i spójne ugruntowanie epistemologiczno-metodologiczne. Z przedstawionego w monografii lakonicznego opisu projektu badawczego można zorientować się, jakie to były założenia, i doszukać się ich zasadności, ale ich szczegółowa prezentacja pozwoliłaby na uniknięcie pojawiających się u czytelników wątpliwości dotyczących wyborów Autorki o charakterze metodologicznym. Ten fragment książki (rozdz. 4) to niewątpliwie najsłabsza jej część, która wymagałaby uporządkowania i znacznego rozbudowania.

Opracowanie rezultatów badań własnych i ich interpretacja

Monografia Pani dr Ewy Krause to studium, w którym przeplatają się rzeczywiste doświadczenia naukowczyń-matek i opinie naukowczyń niebędących matkami, które wypełniając obszerną ankietę, odkrywają codzienność funkcjonowania kobiet w polskich uczelniach. Choć wybrana metoda – sondaż diagnostyczny, pozwala dotrzeć jedynie do opinii na temat badanej problematyki, to poprzez fakt, iż badania zostały przeprowadzone wśród samych naukowczyń, z których $\frac{3}{4}$ są także matkami, odpowiedzi niewątpliwie były ugruntowane w biograficznych doświadczeniach respondentek, a wnioski z badań płynące są źródłem bardzo cennej wiedzy o podjętym problemie.

Swoją narrację Habilitantka buduje w sposób czytelny i kompetentny, w odniesieniu do postawionych pytań badawczych. Tę część monografii uważam za dużo bardziej wartościową, stanowiącą cenny wkład w rozwój wiedzy dotyczącej realizacji kariery naukowej w Polsce przez kobiety, jej ograniczeniach i działaniach wspierających jej rozwój, a także macierzyństwie naukowczyń i łączeniu obu ról.

Jak wynika z monografii Pani dr Ewy Krause, środowisko pracy, jakim są uczelnie w Polsce, okazuje się być dużo mniej przyjaznym dla kobiet niż potocznie się uważa. Wymaga wiele poświęceń, jak się okazuje w opiniach naukowczyń, znacznie więcej, niż od mężczyzn. Jednym z powodów są przekonania tkwiące w naszej kulturze i obecne w uczelniach, iż łączenie ról rodzinnych i zawodowych to domena kobiet. Widać to zwłaszcza we fragmentach poświęconych analizom opinii naukowczyń na temat macierzyństwa. Rozprawa Habilitantki potwierdza dotychczasową wiedzę, iż matką nie można być „przy okazji” – w wypowiedziach

badanych kobiet podkreślane są głównie trudy macierzyństwa, co wpisuje się w ideologię intensywnego macierzyństwa. Na uwagę zasługuje też wysoki procent udziału w badaniach kobiet bezdzietnych. To głównie respondentki z tytułem zawodowym magistra, co pokazuje, iż w zawodzie naukowcyńni odracza się decyzje o zostaniu matką, najczęściej do momentu uzyskania doktoratu. W tym przypadku, jak rzadko w którym zawodzie, to nie plany osobiste, a ścieżka kariery zawodowej wyznacza moment wejścia w rolę macierzyńską. Zdarza się również, że konsekwencją tak silnego związku przebiegu ścieżek życia prywatnego i zawodowego staje się również bezdzietność.

Autorka wielokrotnie w swych analizach wskazuje, iż łączenie pracy na uczelni i opieki nad dzieckiem, zwłaszcza małym, stanowi źródło silnego stresu dla kobiet. Respondentki wskazują na trudy w godzeniu tych ról względu na fakt, iż rola naukowcyńni jest niezwykle angażująca, zarówno czasowo, jak i psychicznie; zwracają uwagę na konieczność wyjazdów podczas realizacji grantów czy staży lub konferencji i całkowity brak wsparcia ze strony uczelni oraz zrozumienia konieczności godzenia ról ze strony przełożonych. Niektóre mówią o dyskryminacji, której doświadczają zwłaszcza młode badaczki; podkreślają obawy przed obniżeniem własnej efektywności naukowej związanej z brakiem czasu na rozwijanie kariery naukowej. To, co charakterystyczne dla matek-naukowcyńni, to nieustanny lęk, czy uda im się połączyć macierzyństwo z wymogami wpisanymi w karierę naukową, zwłaszcza obecnie. Bardzo często pojawiają się również obawy związane z tym, czy partner będzie je wspierał przy realizacji kariery poprzez np. odciążenie w obowiązkach domowych i opiece nad dziećmi.

Obraz naukowcyńni w Polsce to obraz kobiet przepracowanych, które pracują właściwie bez przerwy, co stanowi konsekwencję zadaniowego charakteru pracy. Praca w weekendy, nocami, wieczorami, znacząco obniża jakość życia badanych kobiet, również w relacjach rodzinnych. Zawód naukowcyńni postrzegany jest przez respondentki jako wymagający, czasochłonny i nisko wynagradzany, co skutkuje podejmowaniem przez nie decyzji o nieposiadaniu większej liczby dzieci. Przy łączeniu kariery naukowej i macierzyństwa za najważniejsze wsparcie uważają zrozumienie i wsparcie partnera, jednocześnie jego brak oceniają jako najważniejszy czynnik spowalniający ich kariery. Rozumienie ze strony pracodawcy i mechanizmy wspierające łączenie ról tkwiące w środowisku pracy to kolejne na liście czynników blokujących rozwój. Ale nie najważniejsze. To ważny wniosek płynący z badań Pani dr Ewy Krause, otwierający pole do działań edukacyjnych, bo wskazujący potrzebę zmiany świadomości społecznej oraz postaw kobiet i mężczyzn w kierunku większego ich partnerstwa, które znacząco wpłynie nie tylko na poprawę jakości rodzinnych relacji, ale również na możliwości realizacji zawodowych karier.

Moje wątpliwości budzą te fragmenty części empirycznej monografii, które poświęcone są analizie odpowiedzi respondentek na pytania otwarte w kwestionariuszu ankiety. Po pierwsze, wnioski Autorki dotyczące tych fragmentów są poprzedzane bardzo szczegółowymi cytatami z wypowiedzi badanych, czasami wielostronicowymi – np. sposoby definiowania kariery naukowej są przytoczone na 8 stronach tekstu (s. 314-321), bez poddania ich jakiegokolwiek procedurze analitycznej, choćby nawet grupowania. Taka strategia znacząco utrudnia odbiór narracji Autorki i spowodowała, iż część ta stała się zdecydowanie zbyt obszerna. Jednocześnie wniosków z tych fragmentów trzeba się doszukiwać, bo uzyskane wyniki badań ukryły się pod nadmiarem cytatów. Przy cytowaniu odpowiedzi Autorka ogranicza się do krótkiego, lakonicznego ich wprowadzenia, by następnie znowu zacytować odpowiedzi nieznacznie różnicujące te poprzednie. To powoduje, iż mamy wrażenie jako czytelnicy, że pozostajemy na poziomie opisu materiału badawczego, nie dochodząc do poziomu interpretacji. Choć niewątpliwie fragmenty te stanowią bogate źródło wiedzy o analizowanym problemie oraz mogą służyć jako materiał do wtórnych analiz i interpretacji.

Po drugie, Habilitantce zdarza się stosować język strategii jakościowej, której, co powtórzę, nie znajduję w ocenianej monografii. W narracji Autorki pojawiają się określenia typu „przypisywanie osobistego znaczenia karierze naukowej” (s. 308), „przypisywanie osobistego znaczenia macierzyństwu” (np. s. 393, 691) i deklaracje Habilitantki, jakoby przeprowadzone badania miały owe znaczenia ujawnić. Takie działanie uważam za wysoce nieuprawnione. Pytanie, jedno z wielu, zawarte w rozbudowanym kwestionariuszu: „co oznacza dla pani macierzyństwo?” pozwala na poznanie sposobów definiowania macierzyństwa czy też sposobów jego realizowania, a więc na *ogląd* zjawiska z pozycji badaczki. Natomiast nie daje w nie *wglądu*, nie pozwala na dotarcie do przypisywanego osobistego znaczenia macierzyństwu. Pytaniem z ankiety nie da się dotrzeć do uwewnętrznionych znaczeń, dających się wydobyć jedynie w pogłębionych narracjach.

Kariera naukowa realizowana przez respondentki, choć w tytule i założeniach badawczych ograniczona do części naukowej, jest w rzeczywistości osadzona w szerszej rozumianej karierze akademickiej, która obok rozwoju naukowego, współtworzona jest także z karierą dydaktyczną i akademicką-administracyjną, o czym Autorka bezpośrednio nie wspomina (s. 42). Respondentki bowiem to nie tylko badaczki, ale również nauczycielki akademickie, a czasami również kierowniczkami czy dyrektorkami różnych jednostek uczelni, prodziekankami, dziekankami, a nawet prorektorkami (s. 307). Zatem monografia Pani dr Ewy Krause to studium nie tylko o łączeniu ról rodzicielskiej i zawodowej, ale również o łączeniu różnych ról w obrębie jednej roli – tej zawodowej, jaką jest rola academiczki, co warto podkreślić. Obala

ona również wiele mitów dotyczących pracy w uczelniach wyższych, w tym te o rzekomo nieskomplikowanej łatwiej do realizacji kariery zawodowej, potocznie określanej mianem „dobrej dla kobiet”. Wnioski z badań przytaczane przez Habilitantkę, zawarte, w mojej ocenie, w najlepszych w monografii fragmentach – podsumowaniach i rozdziale 8. podsumowującym wszystkie rozważania, są jednoznaczne: koszty godzenia kariery naukowej z rolą rodzicielską są wyższe w przypadku kobiet niż mężczyzn; na konflikt między rolami zawodowymi i rodzinnymi narażone są bardziej kobiety i to one też doświadczają więcej trudności związanych z równoważeniem obowiązków rodzinnych i zawodowych. Za równie wartościowe elementy pracy uważam te dotyczące sposobów realizowania kariery naukowej przez kobiety w Polsce oraz uzupełnienie listy rekomendacji dla uczelni w zakresie wspierania kobiet w realizacji ich pracy naukowej, a także łączenia ról (s. 752 i nast.). I to właśnie te fragmenty dają podstawę do sformułowania stwierdzenia, iż Pani dr Ewa Krause posiada niezbędne kompetencje do prowadzenia akademickiego dyskursu.

3. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych wskazanych we wniosku habilitacyjnym dr Ewy Krause

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora Pani dr Ewa Krause, poza wskazanym osiągnięciem głównym, opublikowała 5 monografii – dwie autorskie odnoszące się do problematyki podjętej w rozprawie doktorskiej: *Rozwój kariery zawodowej studentów – konteksty i dokonania* (Wyd. UKW, Bydgoszcz 2012) i *Planowanie rozwoju kariery zawodowej przez studentów – między wyobrażeniami a strategiami* (Wyd. UKW, Bydgoszcz 2012), jedną współautorską: *Wybrane zagadnienia etyki doradcy zawodowego* (Wyd. UKW, Bydgoszcz 2012, współ. W. Wołoszyn-Spirka), dwie wieloautorskie: *Dojrzałość i dojrzewanie. Kategorie – atrybuty – konteksty* (Wyd. UKW, Bydgoszcz 2018, współ. E. Kubiak-Szymborska, D. Zajac, M. Nawrot-Borowska), *Generacja NEET. Obraz własny, doświadczenia pracodawców i instytucji rynku pracy* (Wyd. UKW, Bydgoszcz 2019, współ. K. Ludwikowska, R. Tomaszewska). Nie redagowała żadnej monografii, ale wraz z M. Nawrot-Borowską była odpowiedzialna za redakcję naukową jednego numeru czasopisma *Przegląd Pedagogiczny* (nr 1, 2018). Habilitantka jest Autorką i/lub Współautorką 26 publikacji w czasopismach, w tym dwóch zagranicznych, z czego 21 stanowią oryginalne studia i rozprawy oraz doniesienia z badań, 4 to sprawozdania z konferencji i 1 to recenzja. W podoktorskim dorobku Pani dr Ewy Krause znajdują się również rozdziały w monografiach zbiorowych – jak wynika z dokumentacji, jest Ona Autorką i/lub Współautorką 9 takich publikacji, w tym 1 w języku

angielskim, ale w monografii wydanej w polskim wydawnictwie. Liczba cytowań publikacji Habilitantki według bazy Google Scholar wynosi 260, wg bazy WoS – 4 (bez autocytown 3), wg bazy Scopus – 11, zaś indeks Hirscha wg bazy Google Scholar wynosi 9; WoS – 1, a Scopus – 2.

Z wykazu publikacji dołączonego do wniosku wynika, iż w dorobku Pani dr Ewy Krause dominują artykuły publikowane w czasopismach, co wciąż niezbyt często zdarza się wśród polskich pedagogów – przedstawiciele rodzimych nauk humanistycznych i społecznych jeszcze do niedawna publikowali głównie w monografiach zbiorowych, często niskonakładowych i/lub pokonferencyjnych, czasami nawet nierecenzowanych. Nie można natomiast nie zauważyć, że Habilitantka wszystkie monografie opublikowała w rodzimym wydawnictwie, podobnie jak większość rozdziałów w monografiach zbiorowych. Niezwykle przywiązanie do własnego środowiska naukowego widać również w wyborze publikacji w czasopismach – 9 z 26 tekstów opublikowano w czasopiśmie *Szkola – Zawód – Praca*, również wydawanego przez macierzystą jednostkę Habilitantki, a 4 kolejne w czasopiśmie *Problemy Profesjologii*, spoza wykazu ministerialnego. To oczywiście nie umniejsza ich wartości, ale rodzi pytanie o motywy takich decyzji wydawniczych i ich konsekwencje w postaci trudności z odpowiedzią na pytanie na ile dorobek Habilitantki jest rozpoznawany poza lokalnym gronem czytelników, w szerokim dyskursie ogólnopolskim, a tym bardziej zagranicznym. Bowiem publikacji zagranicznych dotkliwie brakuje w ocenianym dorobku. Sytuację nieco ratują dwa wieloautorskie artykuły opublikowane w językach obcych w *PLoS One* (2022) i *Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing* (2023) z obszaru nauk inżynieryjno-technicznych oraz ścisłych i przyrodniczych, indeksowane w międzynarodowych bazach. Choć trzeba przyznać, że mimo wspomnianych wyborów wydawniczych, wskaźniki rozpoznawalności ocenianego dorobku nie są niskie.

Analizując dorobek naukowy Pani dr Ewy Krause i poddając go ocenie merytorycznej na wstępie stwierdzam, iż działalność naukowo-badawcza podejmowana przez Habilitantkę lokowana jest, podobnie jak monografia wskazana jako główne osiągnięcie, na pograniczu socjologii i pedagogiki, a zwłaszcza socjologii pracy, socjologii edukacji, socjologii rodziny oraz pedagogiki pracy, pedagogiki społecznej, pedagogiki rodziny, andragogiki oraz pedagogiki szkoły wyższej. W dorobku Habilitantki dołączonym do wniosku dominują publikacje wpisujące się w trzy główne wątki, co Ona sama deklaruje na s. 18 Autoreferatu: funkcjonowania kobiet w rolach zawodowych i ich łączenia z macierzyństwem, młodości i młodych dorosłych w kontekście realizacji przez nich kariery zawodowej oraz młodych kobiet, będących studentkami w kontekście wypełniania przez nie ról rodzicielskich.

Pani dr Ewa Krause, oprócz tzw. rozprawy habilitacyjnej, do oceny przedstawiła 1 wieloautorską monografię, przygotowaną wspólnie z K. Ludwikowską i R. Tomaszewską pt. *Generacja NEET. Obraz własny, doświadczenia pracodawców i instytucji rynku pracy* (Wyd. UKW, Bydgoszcz 2019), oraz 7 artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych, 1 w monografii wieloautorskiej i 1 w monografii zbiorowej.

Najlepiej udokumentowane, a więc jawiące się jako główny obszar zainteresowań naukowych Habilitantki, ujawnionych również w głównym osiągnięciu naukowym, są analizy dotyczące funkcjonowania kobiet w rolach zawodowych, zwłaszcza w roli naukowiec, i łączenia ich z macierzyństwem. Z tego obszaru do oceny przedstawiono cztery publikacje. W pierwszej z nich zatytułowanej *O dojrzałości w wyborze pomiędzy karierą zawodową a macierzyństwem*, stanowiącej jeden z czterech rozdziałów współautorskiej książki pt. *Dojrzałość i dojrzewanie. Kategorie – atrybuty – konteksty* (s. 71-98, Wyd. UKW, Bydgoszcz 2018, współ. E. Kubiak-Szymborska, D. Zając, M. Nawrot-Borowska), Habilitantka wybory kobiet dotyczące funkcjonowania w przestrzeni „pomiędzy” pracą zawodową a macierzyństwem analizuje w kontekście kategorii dojrzałości w ujęciu dyskursu nauk społecznych, w tym dojrzałości kobiet, najczęściej postrzeganej jako „dojrzałość do macierzyństwa” (s. 78), poszerzając o te wątki swój dyskurs dotyczący zagadnienia „kariera a macierzyństwo”. W artykule pt. *Women’s academic career in the context of family life* (w: R. Tomaszewska-Lipiec (red.) *Work – personal life. Between harmony and disintegration*, Impuls, Kraków 2015, s. 107-123) Autorka porusza problematykę funkcjonowania naukowiec w rolach zawodowej i rodzicielskiej, skupiając się na ukazaniu rodzajów i konsekwencji wyborów, jakich muszą dokonywać kobiety realizujące karierę naukową w przestrzeni życia rodzinnego. Na podstawie analiz literaturowych dowodzi tezy, iż kariera ta jest zwykle realizowana dużym kosztem ponoszonym przez kobiety w relacjach rodzinnym. Ten wątek był również analizowany we współautorskim artykule pt. *Conflicting ‘mother-scientist’ roles. An Innovative application of basket analysis in social research* (współ. R. Tomaszewska, A. Pawlicka, „PLoS ONE” 2022, 17(10), poszerzony o wyodrębnienie wymiarów konfliktu między rolami naukowiec i matki: czasowego, emocjonalnego i finansowego. Podstawą teoretyczną tekstu była teoria ról społecznych, podstawą empiryczną – badania sondażowe Habilitantki przeprowadzone wśród 334 matek-naukowiec (włączone również do monografii będącej głównym osiągnięciem naukowym), a także dane pozyskane z analizy z wykorzystaniem rozwiązań *data mining*.

Pani dr Ewa Krause w tym obszarze zagadnień wskazała również czwartą publikację pt. *Has the pandemic made us more digitally literate? Innovative association rule mining study*

of the relationships between shifts in digital skills and cybersecurity awareness occurring whilst working remotely during the COVID-19 pandemic (współ. A. Pawlicka, R. Tomaszewska, D. Jaroszevska-Choraś, M. Pawlicki, M. Choraś, "Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing" 2023, 14, s. 14721-14731), która w moim przekonaniu jest osobnym tekstem dokumentującym wyniki badań przygotowane w interdyscyplinarnym zespole dotyczące kompetencji cyfrowych kobiet pracujących na uczelniach wyższych, które to kompetencje w ich opiniach w wyniku konieczności przejścia na pracę zdalną w okresie pandemii wzrosły. Uzyskane wyniki zostały przetworzone z wykorzystaniem metody eksploracji reguł asocjacyjnych, co umożliwiło wyodrębnienie czynników związanych ze zmianami w kompetencjach cyfrowych kobiet a ich świadomością cyberbezpieczeństwa.

Kolejny obszar zainteresowań naukowych Habilitantki związany jest problematyką macierzyństwa, którą zawsze osadza w przestrzeni uczelni wyższych. I to ona była przedmiotem eksploracji naukowych Pani dr Ewy Krause również w odniesieniu do innej grupy badanych – studentek. Habilitantka analizowała sposoby postrzegania macierzyństwa w trakcie studiów przez studentki kierunków pedagogicznych (*Macierzyństwo podczas studiów w opinii studentek pedagogiki – komunikat z badań*, „Wychowanie w Rodzinie” 2023, s. 213-231), sposoby łączenia przez badane kobiety roli studentki i matki (*Studentki-matki o łączeniu studiów i macierzyństwa. Badania wstępne*, „Przegląd Pedagogiczny”, 2019, 1, s. 113-133), a także ich doświadczenia, potrzeby i oczekiwania, w tym w zakresie wsparcia m.in. ze strony uczelni, umożliwiającego realizację tych potrzeb i godzenia ról (*Studentki-matki o swoich doświadczeniach i oczekiwaniach. Badania wstępne*, „Pedagogika Społeczna” 2019, s. 153-173). Konsekwencja w wyborze podejmowanej problematyki i osadzanie własnych dociekań naukowych w obszarze uczelni wyższych, a także włączanie kontekstu instytucji do prowadzonych analiz, w tym postulatów ich rozwijania się zgodnie z założeniami koncepcji społecznej odpowiedzialności uczelni, doprowadziła w moim przekonaniu do ugruntowania pozycji Habilitantki w przestrzeni dyskursu pedagogiki szkoły wyższej i pedagogiki pracy.

Wątki realizowania kariery zawodowej i funkcjonowania rynku pracy są rozwijane przez Panią dr Ewą Krause także w odniesieniu do młodych dorosłych. Na uwagę zasługuje fakt, iż badania dotyczące tej problematyki Habilitantka prowadziła z wykorzystaniem różnych podejść badawczych: ilościowych, gdy w ich wyniku wyodrębniła czynniki różnicujące poczucie samoskuteczności studentów w karierze i jej poszczególne aspekty, kontynuując swoje analizy przeprowadzone w ramach rozprawy doktorskiej (*Czynniki różnicujące poczucie samoskuteczności studentów w karierze*, „Problemy Profesjologii” 2012, 1, s. 121-134) oraz ilościowych i jakościowych. Taka konstrukcja badawcza została wykorzystana przez

Habilitantkę w zrealizowanych przez Nią badaniach podłużnych dotyczących kotwic kariery młodych dorosłych z wykorzystaniem koncepcji E. H. Scheina, których celem było określenie stałości vs. zmienności kotwic kariery poprzez porównanie preferowanych i ujawnianych przez studentów orientacji wobec kariery zawodowej na etapie końca studiów, a więc w okresie przygotowań do kariery, oraz tych samych studentów będących kilka lat później w fazie wczesnej kariery (*O stałości versus zmienności kotwic kariery młodych dorosłych*, „edukacja ustawiczna dorosłych” 2016, 3, s. 154-162). Podejście ilościowe oraz jakościowe – sondaż diagnostyczny, indywidualne wywiady pogłębione (IDI) i zogniskowane wywiady grupowe (FGI), zostały również wykorzystane przez Panią dr Ewą Krause podczas zespołowej realizacji projektu badawczego zatytułowanego *Efektywnie dla młodzieży – nowe standardy na rynku pracy w województwie kujawsko-pomorskim* w ramach Osi Priorytetowej II. Efektywne Polityki Publiczne dla Rynku Pracy, Gospodarki i Edukacji oraz Działania 2.4. Modernizacja publicznych i prywatnych służb zatrudnienia oraz lepsze dostosowanie ich do potrzeb rynku pracy, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. Projekt ten poświęcony był generacji NEET, określanej mianem młodych „niezaangażowanych”: osób między piętnastym a trzydziestym czwartym rokiem życia, które nie pracują, nie kształcą się, ani się nie szkolą (współ. K. Ludwikowska, R. Tomaszewska, *Generacja NEET. Obraz własny, doświadczenia pracodawców i instytucji rynku pracy*, 2019, s. 7). Celem analiz przedstawionych we współautorskiej monografii było dokonanie szczegółowej charakterystyki generacji „niezaangażowanych”, rozpoznanie empirycznych aspektów dotyczących tej generacji w województwie kujawsko-pomorskim z uwzględnieniem trzech perspektyw: przedstawicieli młodych „niezaangażowanych”, pracodawców i reprezentantów instytucji rynku pracy, a także sformułowanie implikacji dla edukacji i doradztwa zawodowego, wynikających z występowania zjawiska NEET (s. 22) i rekomendacji służących aktywizacji osób młodych znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy.

Powyższe publikacje, oprócz cennych wniosków, w moim przekonaniu dokumentują także kompetencje badawcze Habilitantki w zakresie projektowania i prowadzenia badań naukowych w różnych podejściach, co znacząco wzbogaca Jej obraz jako naukowczyni przedstawiony w monografii będącej głównym osiągnięciem naukowym. Można w nich także zauważyć zaangażowanie Habilitantki w działania na rzecz poprawy jakości życia osób, których prowadzone przez nią badania dotyczą (kobiet realizujących kariery akademickie, młodych dorosłych będących w trudnej sytuacji na rynku pracy, studentek-matek). Warto również podkreślić, iż problemy podejmowane przez Autorkę mają niezwykle aktualny charakter, zarówno na tle przemian społeczno-kulturowych jak i tematyki badawczej.

Zgłoszone do oceny teksty uważam za wartościowe, napisane ze znanstwem problematyki, które stanowią starannie opracowaną i czytelnie wyłożoną egzemplifikację podejmowanych przez Habilitantkę (we współautorstwie) badań.

4. Kierownictwo lub udział w projektach badawczych

Habilitantka przed uzyskaniem stopnia doktora była wykonawczynią projektu badawczego promotorskiego finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego pt. *Planowanie kariery zawodowej przez studentów w kontekście integracji europejskiej*. Projekt był realizowany w latach 2010-2011, a jego kierowniczką była dr hab. Ewa Kubiak-Szymborska. Natomiast po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka deklaruje udział w trzech projektach, z czego w dwóch z nich w roli: ekspertki (w międzynarodowym projekcie w ramach Erasmus Plus nt. *Strengthening VET Professionals for Promoting Cross-Border Mobility in Apprenticeships*, mającym na celu promowanie i rozwój zagranicznych praktyk zawodowych w państwach Unii Europejskiej) a także w roli tutorki i konsultantki interdyscyplinarnych zespołów studenckich w projekcie pt. *Wykwalifikowani, aktywni, komunikatywni – absolwenci UKW*. Jedynie w trzecim z projektów Habilitantka deklaruje udział w roli członkini zespołu badawczego (projekt pt. *Efektywnie dla młodzieży – nowe standardy na rynku pracy w województwie kujawsko-pomorskim*). Udział w tych projektach, jak i w realizacji dwóch zadań badawczych przez interdyscyplinarne zespoły badawcze, zakończonych wspólnym autorstwem dwóch anglojęzycznych publikacji w zagranicznych czasopismach (PLoS One, 2022; Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing, 2023), niewątpliwie świadczy o posiadanym przez Habilitantkę doświadczeniu w zakresie prac w zespołach, ale trudno tutaj wnioskować, na ile Habilitantka posiada doświadczenie w zakresie pozyskiwania grantów finansowanych z zewnętrznych źródeł oraz ich realizowania i sprawozdawania.

5. Informacja o wykazaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Pani dr Ewa Krause jest od początku swej kariery naukowej związana z Wydziałem Pedagogiki i Psychologii – obecnie Wydziałem Pedagogiki, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. W okresie od października 2018 do stycznia 2019 r. zrealizowała staż naukowy w Zakładzie Kształcenia Ustawicznego i Doradztwa Zawodowego na Wydziale

Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pod kierownictwem prof. Ewy Solarczyk-Ambrozik, która jednocześnie pełniła rolę opiekunki stażu Habilitantki. Podczas stażu odbyła Ona wiele konsultacji naukowych związanych z własnym projektem badawczym dotyczącym karier naukowiec i ich życia rodzinnego. Przeprowadziła również badania pilotażowe odnoszące się do tej problematyki. Efektem zrealizowanego stażu jest współautorski artykuł przygotowany wraz z dr Moniką Christoph z WSE dotyczący karier zawodowych kobiet we współczesnych organizacjach i opublikowany w czasopiśmie „Studia Edukacyjne” (2019).

Jednocześnie Habilitantka deklaruje współpracę z czterema innymi, również krajowymi uczelniami – Uniwersytetem Warszawskim, Politechniką Bydgoską, Uniwersytetem Pedagogicznym w Krakowie oraz ówczesną Akademią Techniczno-Rolniczą w Bydgoszczy, co, jak wynika z opisu przedstawionego w Autoreferacie, ma jednak bardziej wymiar współpracy z pracownikami tych uczelni, niż realizowanymi w tych instytucjach aktywnościami naukowymi. Trudno więc mówić tu o „aktywnościach realizowanych” w tych uczelniach, co nie zmienia faktu i co należy niewątpliwie podkreślić, że efektem tych współpracy są zespołowo przeprowadzone badania i opublikowane współautorskie teksty, również o zasięgu międzynarodowym.

6. Aktywność dydaktyczna, organizacyjna i popularyzatorska

Z opisu działalności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej przedstawionym w Autoreferacie Pani dr Ewa Krause jawi się jako aktywna badaczka, zaangażowana nauczycielka i sprawna organizatorka. Prowadzi zajęcia dydaktyczne i seminaria dyplomowe, realizuje staże, bierze aktywny udział w konferencjach i szkoleniach, realizuje projekty badawcze i dydaktyczne, jest członkinią kilku towarzystw naukowych, recenzentką w czasopismach. Jest uznaną przez macierzysty Uniwersytet pracownicą, co widać po liczbie przyznanych jej nagród, zaangażowaną we wspieranie funkcjonowania Uczelni i Wydziału – aktywnie działa w wydziałowych komisjach oraz w komitetach organizacyjnych konferencji. Zwraca uwagę również wysoki poziom Jej zaangażowania w działania o charakterze dydaktycznym, także te związane z opieką nad studentami i współpracą z lokalnymi instytucjami społeczno-edukacyjnymi w realizacji zajęć. Habilitantka angażuje się także w popularyzację nauki, wypowiadając się w roli ekspertki w mediach czy organizując otwarte spotkania naukowe i warsztaty dla nauczycieli.

Nie można jednak nie zauważyć, że działalność Habilitantki, nie licząc roli ekspertki w projekcie dotyczącym rozwoju praktyk zawodowych w ramach programu Erasmus Plus, ma wymiar jedynie krajowy. Wszystkie 20 wystąpień konferencyjnych po uzyskaniu stopnia doktora (i 12 przed jego uzyskaniem) zostało przedstawionych w języku polskim na krajowych konferencjach. Umieździarnarodowienie, dotyczące nie tylko aktywności badawczej czy dydaktycznej, ale związane również z uczestnictwem w międzynarodowych towarzystwach i organizacjach naukowych, to w moim przekonaniu najślabszy element dorobku Pani dr Ewy Krause.

7. Konkluzja

Po dokonaniu analizy przedstawionych przez Panią dr Ewę Krause dokumentów i publikacji (autoreferat, wykaz osiągnięć, monografia będąca głównym osiągnięciem naukowym oraz inne publikacje autorskie i współautorskie) pozytywnie oceniam jakość przedłożonego dorobku, choć z zaznaczeniem wcześniej sformułowanych przeze mnie uwag krytycznych i wątpliwości. Jednocześnie stwierdzam, iż stanowi on znaczący wkład w rozwój pedagogiki – jego znaczenie dostrzegam zwłaszcza w ugruntowaniu wiedzy o macierzyństwie naukowczyń i ich sposobach realizacji kariery w polskich uczelniach, sposobach łączenia ról zawodowych i rodzinnych przez kobiety-naukowszynie, utrudnieniach tego procesu i propozycjach ich przewycięzania, wspierających tworzenie środowiska pracy, jakim są uczelnie wyższe, bardziej przyjaznym dla samorozwoju kobiet i ich funkcjonowania.

Uwzględniając wytyczne określone w art. 219 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.) stwierdzam, że wskazane we wniosku osiągnięcie oraz cały dorobek Pani dr Ewy Krause spełniają wymogi stawiane kandydatom ubiegającym się o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika i popieram Jej wniosek o jego nadanie.